

YUNAN İSYANININ SIRBİSTAN'A ETKİLERİ VE İSTANBUL'DAKİ SIRP VEKİLLERİ MESELESİ

Nurbanu Duran*

Öz

1804-13 ve 1815 yıllarında Osmanlı Devleti'nde karşı iki kez isyan etmiş olan Sırlar, Yunan isyanı başladığı dönemde de devlet tarafından potansiyel isyancılar olarak görülüyordu. Osmanlı Devleti'nin, Sırp baş-knezi Miloš ile Filik-i Eterya arasındaki ilişkiyi bilmesi de bu görüşünü daha da destekliyordu. Nitekim Sırp isteklerini iletmek üzere Yunan İsyanı'nın hemen öncesinde İstanbul'a giden Sırp heyeti, Osmanlı Devleti'nin potansiyel Sırp isyanına karşı elindeki koz haline gelmiş ve Heyet İstanbul'da tutuklanmıştı. Suçlarının ne olduğunu dahi bilmeyen heyet, neredeyse beş buçuk yıl İstanbul'da hapis kalmış, bu süreçte durum neredeyse diplomatik bir krize dönüşmüştü. Zira sürece dahil olan Rusya, Akkerman Antlaşması'na neden olacak ultiimatının içerisine İstanbul'daki Sırp heyetinin halas edilmesi şartını da eklemişti. Sonuç olarak Osmanlı Devleti akıllı bir politikayla Sırları kontrol altında tutmuş, ancak Rus müdahalesi ile süreç Sırlar lehinde son bulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Sırlar, Miloš Obrenović, Yunan İsyanı, Akkerman Antlaşması, Aleksandrović Stroganov.

1. Sırp İsyanları Sonrası Sırbistan'da Genel Durum

Sırlar, 1804 yılında Belgrad yamaklarına karşı başlattıkları isyanla¹ Sırbistan topraklarında yeni bir dönemin başlangıcını yapmışlardı. Karayorgi liderliğinde 1813 yılına kadar süren isyan sürecinde Sırlar, 1806'da Belgrad'ı ele geçirerek yaklaşık yedi yıl boyunca Belgrad'da hâkimiyet kurmuşlardı. 1813'te Belgrad'ın tekrar Osmanlı hâkimiyetine girmesiyle ilk isyan son bulmuş, Karayorgi ise Avusturya'nın Graz şehrine, oradan da Rusya'ya kaçmıştı.

İlk isyanda yer alan Sırp ileri gelenlerinden Miloš Obrenović ise, isyanın bastırılması sonrası Sırbistan'da kalmayı tercih etmiş² ve böylelikle Sırp bağımsızlık sürecinin en önemli liderlerinden biri olma fırsatını yakalamıştı. Miloš, I. Sırp isyanı'nın hemen ardından tüm Sırp milletiyle birlikte affa uğramıştı. Hatta isyan sırasındaki faaliyetlerini Karayorgi'nin korkusuyla yaptığını, devlete sâdik olduğunu ve bunun ispatı olarak da Karayorgi ile Avusturya'ya kaçmamış olmasını özellikle belirtmişti.³ Ancak Belgrad ve bağlı bulunduğu Semendire Sancağı'nda isyanın bu şekilde sonlanmasına rağmen Belgrad'a gelen yeni Belgrad Muhafızı Süleyman Paşa ikinci isyana giden yolun en önemli fihürü olmuştu. Nitekim, Sırp milletinin Süleyman Paşa'nın yönetiminden şikayetçi olmaları nedeniyle Miloš, 1815'te ikinci isyanın liderliğini üstlendi. Bununla birlikte isyan, aynı yıl Rumeli Valisi Maraşlı Ali Paşa ile Miloš

* Dr., nurbanuduran@gmail.com

¹ Bu isyan, özellikle Belgrad yamaklarının liderleri konumundaki "dayılara" karşı başlamış, ardından yön değiştirerek bağımsızlık hevasıyla devlete karşı bir isyana dönüşmüştür.

² Leopold Ranke, *Srbija i Turska na Devetnaestom Veku*, Beograd, 1892, s. 178.

³ Nurbanu Duran, *Vak'a-yı Hayret-nüma (1802-1849)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011, s. 14.

arasında yapılan şifahî bir anlaşma ve verilen bazı ayrıcalıklarla son bulmuştu. Bu anlaşma ile Miloş Sırbistan başknezliğine getirilmiş ve Sırbistan'da 12 kişilik bir meclis teşkil edilmişti. Öte yandan vergileri toplama sorumluluğu da Sırlara verilmişti.⁴ Nitekim bu yetkileri elde eden Miloş, bundan sonraki 15 yıl boyunca artık Sırbistan'ın özerklik kazanması için var gücüyle çalışacaktı.

Başknezliğin kendisine verilmesiyle Miloş, tam olarak Sırp'ların lideri haline gelmişti. Bu sırada Babiâli ile iyi ilişkiler kurmaya çalışıyor ve devlete bağlılığını ve sadakatini devamlı surette bildiriyordu. Miloş, Babiâli ile stabil bir ilişki kurmuş olsa da aynı durum Miloş'un bölgedeki Sırp'lar ile ilişkisi için söz konusu değildi. Zira Sırp halkının Miloş yönetiminden hoşnut olmadığı durumlar vardı. Örneğin, Eylül 1821 tarihli Belgrad vezirine gelen bir şikayette Pozorefçe kazasında ikamet eden iki Sırp reayası Miloş'un zalimane yönetiminden şikayet ediyordu. Hatta Miloş'un Pozorefçe Kazası'nın senelik vergi tutarının 62 bin guruş olmasına rağmen bunu keyfen 170 bin guruşa çıkardığını söylüyorlardı.⁵ Nitekim Sırbistan'da reayanın bu tarz şikayetleri iyiden iyiye artmıştı. Başka bir deyişle Miloş, devletle olan ilişkilerini iyi tutarken halkın kendisine karşı büyüyen şikayetlerine engel olamıyordu. Bu durum reayayı olduğu kadar Sırp ileri gelenleri de endişeye sevk ediyordu. Bundan ötürü Meşrutiyetçi fikirlere sahip Sırp ileri gelenleri başknezin yetkilerinin sınırlanması gerektiğini düşünüyordu. Aynı şekilde bu Sırp ileri gelenleri hem Babiâli hem de St.Petersburg tarafından destekleniyordu. İstanbul, Sırp'lar için temel egemen otoriteydi. St. Petersburg ise, anlaşmalarla Sırbistan'ın statüsünü koruyan koruyucu güçtü. Her iki devlet de Miloş'un öngörülemez etkilerinden endişe ediyor ve oligarşik bir yönetimi tercih ediyordu. Zira böylelikle Miloş'un daha kontrol edilebilir olabileceğini düşünüyorlardı.⁶

Miloş elde ettiği yetkilerin çok daha fazlasını alabilmek için Babiâli ile ilişkilerini iyi seviyede tutuyordu. Öte yandan ise, Yunanlılardan gelen ittifak çağırısına da sırtını dönemiyordu. Zira hem Yunanlılar hem de Osmanlı yönetimi Miloş'un politikasının önemli politik bileşenleriydi. Nitekim Miloş, Sırbistan'da hâkim olduğu dönem içerisinde Yunanlılar ile ilişkileri temel olarak 3 kez kesişmişti. Bunlardan ilki 1815'teki İkinci Sırp İsyânı'nın başından 1821'deki Yunan isyanına kadarki süreç; ikincisi, 1821'de başlayan Yunan isyanı süresince, son olarak ise, 1830 Sırp özerkliğinden 1839 yılına kadar giden süreçti. Bahsedilen dönemlerde Sırp-Yunan işbirliğinin sağlanması için özellikle çaba gösteren taraf Yunanlılar olmuştu. Zira Yunanlılar, Balkan yarımadasını Osmanlı idaresinden kurtarma amacına hizmet etmesi düşüncesiyle Sırp-Yunan işbirliğinin gerekliliğine inanıyordu. Ancak Yunan hedeflerinin uygulayıcısı olan Filik-i Eteryay ile Miloş'un işbirliği algıları farklıydı. Özellikle de Miloş, Osmanlı idaresinin Balkanlarda yıkılması için gerekenlerin ne olduğu konusunda Eteryay'dan farklı düşünüyordu.⁷ Miloş, Viyana Kongresi sonrası Osmanlı Devleti'nin gücünü ve

⁴ Ayşe Özkan, *Miloş'tan Milan'a Sırp Bağımsızlığı*, İstanbul, 2011, s. 16.

⁵ BOA, HAT, 1354/52927-A.

⁶ Stevan Pavlowitch, *Serbia: The History Behind the Name*, London, 1988, s. 36.

⁷ Vladimir Stojančević, "Knez Miloševa Shvatanja Srpsko-Grčke Saradnje Protiv Osmanskog Carstva", *Saradnja Izmedju Srba iGrka za Vreme Svojih Oslobodilačkih Pokreta 1804-13*, Grčki-

onun uluslararası konumunu gerçekçi bir şekilde değerlendirme fırsatı yakalamıştı. Miloş, 1815'de bastırılan II. Sırp İsyanını taşradaki Müslümanların katılımı ve uluslararası diplomatik-politik faktörlerin desteği olmadan bastırıldığını çok iyi biliyordu. Tabii ki her şeyden önce ikinci isyan sırasında Sırlara da Rusya'nın desteği olmamıştı.⁸ Dolayısıyla Miloş, Yunanlıların aksine Balkanlardaki Osmanlı idaresini sona erdirmek için gerekli şartların henüz oluşmadığına inanıyordu.

2. Yunan İsyanı Öncesi Miloş'un Babiâli ve Filik-i Eterya ile Münasebetleri

Miloş, 1815'te elde ettiği birtakım ayrıcalıkların yanı sıra Babiâli'den bazı ekonomik ayrıcalıklar da elde etme çabasıydı. Bu konuda devamlı surette Belgrad muhafızı ile görüşmelerinin yanı sıra Rusya'nın İstanbul elçisi Stroganov'un da bu istekleri İstanbul'da dile getirmesini sağlıyordu. Bu çabalar neticesinde Sırların devletten taleplerini görüşmek üzere Haziran 1820'de İstanbul'dan Kethüda Katibi Necip Efendi Belgrad'a gönderilmişti. Necip Efendi, Sırlar ile yaptığı görüşmeler neticesinde Sırp taleplerinin⁹ genel hatlarıyla vergisel ayrıcalıkları içerdiğini belirtmişti.¹⁰ Sırların bu talepleri üzerine Babiâli, Temmuz 1820'de bir fermanla Sırlara bazı ekonomik ayrıcalıklar tanıdı. Hatta bu ayrıcalıkların bildirimini için Hazine Darbaşı-zâde Esad Efendi Belgrad'a gönderilmişti. Sırların, verilen bu ayrıcalıkları yeterli bulmaması üzerine Babiâli artık Sırlarla hiçbir şekilde müzakereye girmeden Esad Efendi'nin İstanbul'a dönmesi emrini vermişti. Henüz Esad Efendi Belgrad'da iken Sırların isyan edecekleri haberleri yayılmaya başlamıştı. Bu şayia ile İstanbul'a dönen Esad Efendi'nin hemen arkasından Eylül 1820'de Sırlar Babiâli'den taleplerini bu kez bir mahzarla bildirmişlerdi. Bir önceki taleplerinden çok daha farklı olarak din hürriyeti, Miloş'un kalıtsal knez ilan edilmesi, Sırbistan'ın iç işlerinin başknez tarafından yürütülmesi gibi maddeleri içeren bu talepler bir öncekine göre çok daha ağırdı.¹¹

Babiâli ile nispeten gerginleşen ilişkilerinin yanı sıra Miloş, bu dönemde Filik-i Eterya'nın başkanı Aleksander İpsilanti ile de iletişim halindeydi. Kaldı ki bu durum, Sırların İpsilanti ailesi ile ilk münasebetleri değildi. Zira biliyoruz ki I. Sırp İsyanı sırasında 1807 yılında Konstantin İpsilanti Sırbistan'a bir müfreze asker sevk ederek Sırlara yardımda bulunmuştu.¹² Öte yandan Avusturya subayı Perş'in raporlarına göre de 5 Eylül 1808'de Belgrad'a Rus birliği adı altında İpsilanti'nin fraykorlarından¹³ yaklaşık 80 kişi gelmiş, buradan da Niş

Srpski Simpozijum, Seperat 1979, s.89.

⁸ Stojančević, *a.g.e.*, s. 90.

⁹ Bu taleplerin listesi için bkz. Mehmet Çetin Börekçi, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sırp Meselesi*, İstanbul, 2001, s. 149.

¹⁰ Börekçi, *a.g.e.*, s. 147-149.

¹¹ Börekçi, *a.g.e.*, s. 150-153.

¹² Pavle Vasić, "İpsilantiyev Korpus i Srbi", *Zbornik Istorijskog Muzeja Srbija*, Beograd, 1973, X, s. 42.

¹³ Fraykor (Freikorps), burada daha para-militer bir askeri yapıyı nitelemektedir. Asıl anlam olarak fraykorlar, 18. Yüzyıl boyunca Osmanlı-Avusturya savaşlarında kullanılan birliklerdir. Nitekim Avusturya 1690'lardan itibaren bu birlikleri Osmanlı sınırlarında görevlendirmişti. Bkz. Selim Aslantaş, "Sırp İsyanlarına Giden Yol (1788-1804)", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, III, 2005, s. 115-145, s. 118.

sınırına gönderilmişlerdi.¹⁴ I. Sırp İsyanı sırasında İpsilantiler ile Karayorgi'nin ilişkisi isyan sonrası da devam etmişti. İsyanın başarısızlıkla sonuçlanması üzerine önce Avusturya'ya oradan da Rusya'ya giden Karayorgi burada Eteryaya dahil edilmişti. Bu yolla Eteryaya, Sırbistan'da da bir isyan çıkarmayı planlıyordu. Karayorgi yeniden isyan etmek fikirleriyle 1817'de Sırbistan'a döndüğünde ise, Miloş'un emriyle öldürülmüştü.¹⁵

Bu tarih, artık Sırbistan'da Obrenović ve Karadordević¹⁶ aileleri arasında yıllar sürecek iktidar mücadelesinin de başlangıcı oldu. Böylece Karayorgi'nin yerini artık Miloş almış ve liderlik vasfını bir kat daha güçlendirmişti. Karayorgi ile mücadelede kazanan taraf olan Miloş, Eteryaya ile yakın ilişkilerini ise ilk olarak 1818'de başlatmıştı. 1820 yılına gelindiğinde artık Miloş, Eflak'taki Eteryanın ileri gelenleriyle çok gizli ve dostane yazışmalar yapıyordu.¹⁷ Buna rağmen Miloş'un Eteryaya ve Eteryanın planlarına güvendiğini söylemek güçtür. Başka bir deyişle Miloş esasen Eteryaya ile tam bir ittifak halinde değildi. Zira Miloş, Eteryanın planlarındaki sorunları daha net görmekteydi. Örneğin, özellikle Aleksander İpsilanti'nin 1820'deki planlarında Miloş ve Sırbistan için politik amaçlarda belirsizlik olduğunu düşünüyordu.¹⁸ Ayrıca Miloş'un Eteryaya ile ilişkilerini sürdürmesindeki ana sebep kişisel güvenliğini sağlamaktı. Zira Miloş şimdilik ne devrime inanıyor ne de devrimi istiyordu.¹⁹

Öte yandan Miloş'un bu ittifakla ve Eteryanın planlarıyla ilgili kafasını karıştıran birçok olgu vardı. Nüfus faktörü bunlardan biriydi. 1819'da Miloş döneminde Sırbistan'da 60 bin civarında vergi yükümlüsü vardı. Ayrıca yalnızca 1813'te I. Sırp İsyanının bastırılması sürecinde 10 bin kadar asker kaybedilmişti. Dolayısıyla Sırplar, 1820'lerde harekete geçebilmek için yeterli nüfusa sahip değildi.²⁰ Nüfusun yanı sıra ekonomik durum da bir problem olarak karşılarında duruyordu. Burada ekonomik faktör, tüm üretimsel güç kapasitesini ve vergisel gücü içine alıyordu. 1815-20 arasında Sırbistan'daki gıda üretimi halkın gerekli ihtiyaçlarını ancak karşılayabiliyordu. Bu nedenle Sırbistan, 1813'te temel ekonomisinin tahrip olduğunu akıld tutmalıydı. Tükenmiş olan halkın vergi gücü, gerçekten Miloş'un asıl problemiydi. Netice itibarıyla yeni bir savaş durumunda ne yeterli miktarda yiyecekleri ne de savaş giderlerini finanse edecek mali güçleri olacaktı. Ekonomiyle de bağlantılı olarak askerî durum da pek parlak değildi. Sırpların askeri durumu bu tür bir kalkışmaya müsaade etmiyordu. Zira her şeyden önce savaş için askerî teçhizat minimum düzeydeydi. 1813 yenilgisinden sonra elde kalan silah çok azdı. Ayrıca Osmanlı yönetimi, Sırp komutanların çoğunu sürgün etmişti. Karayorgi zamanından farklı olarak Sırbistan'ın askeri ve stratejik konumu savunma için son derece elverişsizdi.²¹ Toplumsal ve poli-

¹⁴ Vasić, *a.g.e.*, s. 43.

¹⁵ Vasilij Popovic, *Evrope i Srpske Pitanje u Periodu Oslobođenja 1804-1918*, Beograd, 1940. s. 68-69.

¹⁶ Karayorgi'nin gerçek ismi Djordje Petrović olmakla birlikte çocuklarına Karadordević soyadını bırakmıştır. Dolayısıyla kendisi de dahil olmak üzere "Karadordević" ailesi olarak kabul edilmektedirler.

¹⁷ Mihail Gavrilovic, *Miloš Obrenović*, II, Beograd, 1909. s. 13.

¹⁸ Stojančević, *a.g.e.*, s. 90.

¹⁹ Gavrilović, *Miloš Obrenović*, II, s. 14.

²⁰ Stojančević, *a.g.e.*, s. 91.

²¹ *A.g.e.*, s. 92.

tik açıdan bakıldığında ise, politik kovuşturmalar ve infazlardan Sırbistan'daki itibarlı kişiler etkilenmişti. Nitekim politik oyun ve komplolar Miloş'un rejimini oluşturuyordu. Öte yandan tüm bu olumsuzluklara rağmen Miloş Yunan isyanı öncesi Karadağ hükümdarı Petro ve Tepedelenli Ali Paşa ile de bazı gizli politik ilişkiler kurmuştu.²²

Miloş'un Eterya'nın planlarına olan güvensizliğinin yanı sıra Eterya da Miloş konusunda net değildi. Bunun nedeni de Karayorgi'nin öldürülmesi meselesiydi. Yukarıda değinildiği üzere Eterya'nın önemli müttefiklerinden biri olan Karayorgi, Miloş'un emriyle öldürülmüştü. Bundan ötürü Eterya, hâlâ Karayorgi'nin çocukları ve taraftarlarının yaşadığı Besarabya'daki göçmenlerle²³ bağlarını sürdürüyor ve onlara dostluk ve işbirliği teklifinde bulunuyordu. Eterya'nın Miloş'a duyduğu güvensizlik ve Karayorgi taraftarlarını hâlâ korumasına rağmen Miloş ile de Djordje Evangelidis²⁴ vasıtasıyla iyi ilişkilerini sürdürüyordu. Hatta Miloş, Dj. Evangelidis'i Sırbistan'daki Ulusal Kaçılary'a memur olarak almış ve onu çok gizli görevlerde kurye olarak kullanmıştı. Özellikle de Bükreş'teki Rus konsolos A. A. Piniye ve Mihail German ile olan yazışmalarında Evangelidis'i kullanmıştı.²⁵

Her iki tarafın bu ihtiyatlı tavrına rağmen Miloş, Eterya ile ilişkilerini bu süreçte hiç koparmadı. Mayıs 1820 itibarıyla Bükreş'teki Eterya Merkezi, Miloş ve Yunanlılar arasında Osmanlı yönetimine karşı bir ittifak projesi hazırlamaya başlamış ve Eylül ayında planı tamamlamıştı. Bu plana göre, -varsayımsal olarak- Rusya, Osmanlı ile savaşa girecek, Sırbistan ise bu planın merkezinde yer alacaktı. Plan elbette kağıt üzerinde çok basitti: Sırlar, Belgrad Kalesi'ni ele geçirecek ve Bosna, Niş, Eflak ve Bulgar sınırına birer birlik gönderecekti. Sırlar Bosna'da, Hersek'te, Karadağ'da bir isyana neden olacak faaliyetlerde bulunacaktı. Bu hareket Sırların sayesinde Mora'ya kadar yayılacaktı. Aynı şekilde Sırp ordusu Vidin ve Niş'e doğru Bulgaristan'da ve tüm Rumeli'de bir isyan çıkaracaktı. Yunan donanması ise, kolay bir görevle Türkleri deniz ve nehirlerde temizleyecekti.²⁶ Bu plana göre, Eterya, Sırların altyapısını bilmeden Sırlara oldukça fazla görev vermişti. Sırların ise bu planı uygulaması imkansızdı.

Şüphesiz Miloş'un bu planla ilgili çekinceleri vardı. Yukarıda bahsettiğimiz problemlerin haricinde Miloş, Rusya'nın Sırların bu programı uygulanmasına gerçekten yardım etmek isteyip istemediğinden emin değildi. Bununla birlikte bu planın başarısına inanmasa da şüphesiz Miloş, Eterya'nın Balkanlardaki Osmanlı hakimiyetini yıkma düşüncesine son derece saygı gösteriyordu.²⁷

²² A.g.e., s. 93.

²³ Besarabya'daki Sırp göçmenlerden kasıt Sırbistan'dan bu bölgeye giden Karayorgi taraftarlarıydı. Miloş ise, bu göçmenler dolayısıyla hâlâ Karayorgi tehlikesinin geçmediğini düşünüyordu.

²⁴ Djordje Evangelidis, Filik-i Eterya'nın önemli misyonerlerinden biriydi. Türkçe bilmesi dolayısıyla Miiloş Obrenović ile Belgrad'daki Osmanlı yönetimi arasında tercümanlık da yapmıştır. Öldüğü tarih olan 1822 yılına kadar da Miloş'a hizmet etmiştir. Bkz. Mirjana Marinković, *Turska Kancelarija Knez Miloša Obrenovića (1815-39)*, Beograd, 1999, s. 27-28.

²⁵ Gavrilović, *Miloš Obrenović*, II, s. 13.

²⁶ Gavrilović, *a.g.e.*, II, s.14-15.

²⁷ Stojancevic, *a.g.e.*, s, 94, 96.

Bu arada Belgrad muhafızı Abdurrahman Paşa Miloş-Eterya ilişkisinin elbette farkındaydı. Paşa, durumu hemen İstanbul'a haber vermiş ve Belgrad'da her olasılığa karşı tetikte beklemeye başlamıştı. Miloş ise, bu duruma akıllı bir hamleyle cevap vermişti. Zira Abdurrahman Paşa'nın kendisinin İpsilanti ile haberleştiğini öğrenir öğrenmez İpsilanti'den gelen bu mektubu İstanbul'a iyi niyetinin ve bağlılığının göstergesi olarak göndermeye karar vermişti. Miloş'un İstanbul'a gönderdiği bu mektup böylece Abdurrahman Paşa'nın mektubundan önce İstanbul'a varmıştı.²⁸

Şüphesiz Miloş-Eterya ilişkisinde her iki taraf da birbirine güvenmiyordu. Ancak burada adım atan ve talepte bulunan taraf elbette Eterya idi. Zira Miloş'un ve Sırp'ların yardımına ihtiyacı vardı. Miloş ise, yakın zamanda Osmanlı Devleti'ne karşı böyle büyük bir başarı sağlanabileceğine inanmıyordu. Hele ki böyle silahlı bir mücadeleyle.

3. Sırp Heyetinin Babiâli Görüşmeleri

Yukarıda değindiğimiz üzere Sırp'lar Babiâli'den birçok ayrıcalık talebinde bulunuyorlardı. Belgrad'a gelen Esad Efendi ile görüşmelerden istedikleri sonucu alamayınca İstanbul'a bir heyet göndermeye karar verdiler. 1 Ekim 1820 itibarıyla İstanbul'a gelmeleri için izin çıkması üzerine bir heyet oluşturulması gerekiyordu. Babiâli, bunun için Sırp ileri gelenlerinden oluşan 6-7 kişilik bir heyet istiyordu. Aynı zamanda heyetin içinde mutlaka bir piskoposun olması gerektiği ifade edilmişti. Dönemin Bükreş'teki Rus elçisi Mihail German da Miloş'a bir mektup göndererek heyete nasıl kişiler seçmesi gerektiği konusunda öğütler vermişti.²⁹ Miloş da İstanbul'a gitmek üzere Vujica Vuličević, İlija Marković, Dimitrije Djordjević, Samuilo Jakovljević, Kalenić Manastırı baş rahibi, Yagodina başpapazı Miloje Vukašinović ve yazarı olarak Avram Petronijević isimlerini belirlemişti. Son anda heyete İstanbul'da ticaretle uğraşan Sava Ljotić de eklenmişti. Heyetin son halini almasının ardından Miloş, heyete gerekli talimatları vermiş ve Babiâli'den isteklerini net bir şekilde ifade etmelerini öğütlemişti. İlk üç istek, dini törenlerde özgürlük, kalımsal knezlik ve Sırbistan sınırı meselesiydi.³⁰ Tüm talimatları alan heyet 29 Ekim'de yola çıkmıştı. Yanlarında onlara eşlik etmek üzere Kragujevac voyvodası da bulunmaktaydı. 15 Kasım'da İstanbul'a varan heyet gelir gelmez bir problemle karşılaşmıştı. Zira heyet, Babiâli'nin Sırbistan'a bir topçu birliği gönderdiği haberini almıştı. Heyet bunu öğrenir öğrenmez durumdan endişe duyarak Rusya'nın İstanbul elçisi Stroganov'a başvurmuştu. Stroganov'un, Babiâli'den bu konuda izahat istediğinde ise önemli bir durumun olmadığını, bu birliğin sadece Niş şehrini tahkim etmek için gönderildiğini öğrenmişti.³¹ Nitekim hem Sırp heyeti hem de Stroganov rahat bir nefes almış ve Babiâli'den isteklerine odaklanmışlardı.

²⁸ Bartolomeo Kunibert, *Srpski Ustanak i Prva Vladavina Miloša Obrenovića*, Beograd, 1988, s. 152.

²⁹ Mirjana Marinković, *a.g.e.*, s.21; Gavrilović, *Miloš Obrenović*, II, s. 3; Gavrilović, *Miloš Obrenović*, I, Beograd, 1908, s. 510.

³⁰ Gavrilović, *Miloš Obrenović*, I, s. 519-520

³¹ Gavrilović, *a.g.e.*, I, s. 521-522

Bu ziyaret için Miloş, İstanbul'da bulunan heyete emirlerini çok net bir şekilde vermişti. Buna göre, heyet Rus elçi Stroganov'un bilgisi ve izni dışında hareket etmeyecekti. Heyet ile Babiâli delagasyonu arasındaki aracılığı ise Mihail German³² üstlenmişti.³³ Stroganov da Sırp heyetinin Babiâli'den isteklerini şekillendiren kişiydi. Örneğin, bu istekler arasında bir kilise maddesi vardı. Şöyle ki, Eflak'ın kendi kiliselerini tamir etme ve yenisini inşa etme hakkı vardı. Bu hakkın aynısını Sırp'lar da isteyecekti. Yine isteklerden bir tanesi de Türk askerinin Sırbistan'a girmemesi ile alakalıydı.³⁴

Stroganov, heyete en büyük güçlüklerden birinin kalıtımsal (hereditary-nasledni) knezlik mevzusu olduğunu belirtmişti. Zira Babiâli'nin bu isteği kabul etmeyeceğini öngörüyordu. Ancak yine de bu isteği ısrarla belirtmeleri gerektiğini öğütlemişti. Eğer bu madde olmazsa diğer haklarını da koruyamayacaklarını düşünüyordu. Stroganov'un bu çabaları nedeniyle Miloş, Babiâli delagasyonu ile Sırp heyeti arasındaki görüşmelerde Rus korumasından son derece emin olarak en iyi sonucu bekliyordu. Bu görüşmeler Eteryâ için ise bir nevi gözdağı niteliğindedi. Nitekim Sırp'ların bu görüşmeden memnun ayrılması demek Sırp'ların yüzünü Osmanlı yönetimine dönmesi anlamına geliyordu.³⁵

Sırp heyeti ilk olarak 23 Kasım tarihinde İstanbul'da Reis Efendi ile görüşmüş ve bu görüşmeden umutla ayrılmıştı. Bununla birlikte biliyoruz ki Babiâli aslında Sırp'larla yeni bir pazarlık sürecine girmek istemiyordu. 6 Aralık akşamı Miloş, İstanbul'daki Sırp heyetinden Babiâli ile görüşmeye başladıklarını belirten bir rapor almış ve bundan dolayı da büyük mutluluk yaşamıştı.³⁶ Miloş hemen 19 Aralık'ta İstanbul'daki heyete yeni bir talimat gönderdi. Sırbistan'daki tüm knezler adına imzalı olarak gönderilen bu talimatta, heyete Eflak'ın ve diğer ayrıcalıklı bölgelerin haklarını incelemeye devam etmelerini öğütliyordu. Talimatında kalıtsal knezlik ise "özellikle kalbimizde duruyor" ifadesi yer alıyordu.³⁷ Öte yandan Miloş, elçi Stroganov'a da İstanbul'daki heyete yardımlarından ve öğütlerinden ötürü şükranlarını sunuyordu. Miloş gönderdiği bu talimatta daha önceki taleplerine ek olarak Bükreş Antlaşması'na atıfta bulunarak sınırlar konusuna değiniyordu.³⁸

Heyet 30 Aralık'ta Reis Efendi ile tekrar görüşme fırsatı bulmuş, ancak henüz müzakerelere başlayamamıştı. Babiâli müzakerelere başlamak konusunda yavaş davranıyordu. Heyet ise bu duruma bir anlam veremiyordu. Bu görüşmenin ertesi günü heyet Stroganov'a başvurarak bundan sonra nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini sormuştu. Zira Reis Efendi ile görüşebilseler de müzakerelere bir türlü başlayamıyorlardı. Acaba Sırbistan'a geri mi dönmelilerdi? Eğer Babiâli müzakerelere başlamak istemezse ne yapacaklardı? Heyetin kafası oldukça karışık. Bu nedenle heyet her gün Babiâli'ye giderek bir çözüm yolu

³² Mihail German, Bükreş'teki Rus konsolos.

³³ Gavrilovic, *Miloş Obrenović*, II, s. 3-4.

³⁴ Gavrilović, *a.g.e.*, II, s. 5.

³⁵ Gavrilović, *a.g.e.*, II, s. 6, 17.

³⁶ Gavrilović, *a.g.e.*, II, s. 6.

³⁷ Bu planın tam metni için bkz. Gavrilović, *a.g.e.*, s. 5; *Tarih-i Cevdet*, XI, s. 203.

³⁸ Gavrilović, *a.g.e.*, II, s. 7.

bulunmasını rica ediyordu. Bu talepler doğrultusunda nihayet 19 Ocak 1821'de Babiâli Sırp görüşmeleri için bir vekil seçtiğini Sırp heyetine bildirdi. Bu haber üzerine Stroganov hemen Vujice, Dimitrije ve Avram'ı yanına çağırarak görüşmeler sırasında nasıl davranmaları gerektiğini anlattı Böylelikle heyet Babiâli ile görüşmeyi beklemeye başladı. Bu sırada Miloş'a da bir mektup gönderen heyet, muhtemelen 10 gün içerisinde Babiâli ile görüşmelere başlayabileceklerinin haberini veriyorlardı.³⁹

İstanbul'daki heyetin müzakerelere başlamayı beklediği sırada İpsilanti de isyan için harekete geçmeden önce Ocak ayında Eterya'nın en önemli üyelerinden biri olan Teselyalı Aristid Paşa ile Miloş'a ittifakları doğrultusunda bir sözleşme göndermişti. Bu sözleşme, Yunan tarafı İpsilanti, Sırp tarafı ise Miloş adına düzenlenmişti.⁴⁰ Sözleşmede, her vakit ve durumda ittifak halinde olmak, her durumda hilesiz davranmak, eğer Yunan milletinden Sırbistan'a gelmek zorunda kalanlar olursa onları kabul ederek iyi muamele etmek, Aleksander İpsilanti tarafından Sırbistan'a kim gönderilirse gönderilsin ona iyi muamele etmek, bugünden itibaren üç aya kadar askerî teçhizat ile düşmana karşı hazırlıklı olmak gibi maddeler vardı.⁴¹

Aleksander İpsilanti'nin 22 Şubat'ta İbrail Kalesi'ni kuşatmasıyla Yunan isyan başlamıştı.⁴² Eflak'taki karışıklıklar ve İpsilanti'nin harekete geçmesi artık Sırp'lar için de olayların seyrini değiştirecekti.

4. Babâli'nin Sırp Heyetini Kabulü

Eflak'taki karışıklığın İstanbul'daki Sırp heyetinin Babiâli ile görüşmelerini etkilemesi beklenmiyordu. Nitekim Babiâli, Sırp heyetine görüşme için 17 Şubat 1821 tarihini vermişti. Bu tarihte başlayan görüşmede heyet, Babiâli Delagasyonu'na isteklerini sıralamaya başladı. İlk istek dini törenlerde özgür olmak ve aynı zamanda kilise ve manastırlara çan asma konusunda izin almak idi. Babiâli delagasyonu ise devletin zaten tüm Hıristiyanlara serbestçe dini törenlerini yapmak konusunda izin verdiğini belirtti. Ancak bunu fermana koymayacaklarını ekledi.⁴³

İkinci istekleri ise kalıtsal knezlik idi. Heyet, başknezliğin daimi surette Obrenović ailesine verilmesini istiyordu. Babiâli delagasyonu ise bu isteğe bir soru ile cevap verdi. Miloş'tan sonra baş knez kim olacaktı? Heyet soruya kesin cevap vermemekle birlikte Sırbistan'daki yönetim sıkıntısından bahsetmişti. Zira Sırbistan'da Karayorgi tehlikesi, Karayorgi'nin çocukları ve yandaşları yoluyla hâlâ devam ediyordu. Öte yandan Avusturya da bölgeyi karıştırmak için Karayorgi'nin çocuklarını kullanıyordu. Dolayısıyla Sırbistan'da yönetim stabilizasyonu sağlamak için kalıtsal knezliğin önemli olduğunu vurguluyorlardı. Bu ifadeler üzerine Babiâli delagasyonu bu taleplerini sultana bildireceklerini söylemekle

³⁹ Gavrilović, *a.g.e.*, II, s. 1, 8, 9-10.

⁴⁰ Gavrilović, *a.g.e.*, s. 20.

⁴¹ BOA. HAT. 44927-D; Gavrilović, *Miloš Obrenović*, II, s. 18-19.

⁴² Ali Fuat Öreñç, *Balkanlarda İlk Dram: Unuttuğumuz Mora Türkleri*, İstanbul, 2011, s. 30.

⁴³ Gavrilović, *Miloš Obrenović*, II, s. 23-24.

yetinmişti. Diğer istekler de belirtilip görüşme sonlandığında Sırp heyeti ve Mihail German bu görüşmeden son derece memnun olarak ayrıldılar. Netice itibariyle bu görüşme Sırbistan için küçük bir olay değildi. Bu görüşmeyle kendilerini bir devlet temsilcisi gibi hissetmişlerdi. Bu süreçte Mihail German da Osmanlı Devleti ile olan bu iyi ilişkilerin korunması gerektiğini düşünüyordu. Öte yandan Sırp heyeti görüşmelerin uzun süreceğini biliyordu. Babiâli de müzakerelerin sonuçlanması için 2 ya da 3 görüşmeye daha ihtiyaç olduğunu söylüyordu. Ancak bu ilk görüşmeyi izleyen günlerde işler Sırp heyeti için kötüleşmeye başlamıştı. Aristid Paşa, Eteryâ'dan gelen ve Miloş için yazılan mektuplarla yakalanmıştı. Eflak'taki karışıklıklar ise ciddi bir hal almaktaydı. Bu nedenle Miloş 18 Şubat'ta İstanbul'daki heyetten oradaki işlerini hemen bitirerek Sırbistan'a dönmelerini istiyordu. Zira Eflak'taki isyan Miloş'u endişeye sevk etmişti. Bu süreçte düşmanlar rüzgarı Sırbistan'a çevirebilirdi.⁴⁴

Miloş'un bu öngörüsü gerçekleşmek üzereydi. Babiâli'nin karşılaştığı büyük krizlerden biri olan Yunan isyanının Sırp heyetinin İstanbul'a gelmelerinden kısa bir süre sonra başlaması heyet için kötü bir sürprizdi. Babiâli de Sırbistan'daki barış ortamını güvence altına almak için bu Sırp heyetini tutuklama kararı aldı. İlk olarak Patrikhane'de tutuklanan heyet sonrasında Bostancıbaşı'nın konağına yerleştirilmişti.⁴⁵

5. İstanbul'daki Sırp Heyeti Meselesi

Sırp heyeti 1 ay kadar Rum Patrikhanesi'nde gözetim altında kaldıktan sonra Babiâli bunun yeterli olmadığını düşünmüş ve heyeti Bostancıbaşı'nın Konağı'nda misafir etmeye karar vermişti. Bu kararla artık heyet Sırp halkının temsilcisi olmaktan çıkmış, Babiâli'nin tutsağı haline gelmişti. Babiâli, heyeti Sırbistan'daki barış ortamı için rehine olarak görüyordu.⁴⁶ Böylelikle Sırp heyeti için yaklaşık beş buçuk yıl sürecek tutsaklık dönemi başlamış oluyordu. Aynı zamanda Miloş'un da bu durumu çözmek için her fırsatta Babiâli⁴⁷, Belgrad Muhafızı ve Rusya ile iletişim kurduğu döneme de girilmiş oluyordu.

Miloş, 27 Nisan'da Sırp heyetine gönderdiği mektupta korku ve şüpheyle Osmanlı askerlerinin Niş'e girdiğini belirtiyor ve bu hadisenin nedenini soruyordu. Heyet ise bu mektubu alır almaz konuyu hemen Babiâli'ye sormuştu. Babiâli de Sırp'ların bu korkularının yersiz olduğunu, bu askerlerin sınıra Fenerlilere karşı önlem için gönderildiğini bildirmişti.⁴⁸

Uzun bir süre heyetten haber alamayan Miloş, kendi tatarlarının İstanbul'a gidebilmesi için Belgrad Muhafızı'na başvurmuştu. 5 Ekim 1822'de Belgrad muhafızı Abdurrahman Paşa Babiâli'den Sırp tatarının İstanbul'a gelebileceğine

⁴⁴ Gavrilović, Miloš Obrenović, II, s. 25, 26, 28, 58.

⁴⁵ Marinković, a.g.e., s. 21.

⁴⁶ Marinković, a.g.e., s. 51-52.

⁴⁷ Miloş, başknezliği süresince Babiâli ile iletişimi Vidin ve Belgrad muhafızlarının izni dahilinde sağlayabiliyordu. Bu süreçte kullandığı tatarlar arasında İnce, Jovançe, Bogdan ve Risto vardı. Bkz. Marinković, a.g.e. s. 40.

⁴⁸ Gavrilović, Miloš Obrenović, II, s. 53.

dair bir izin belgesi almıştı. Böylelikle Sırp tatarı Jovançe 23 Ekim'de Kragujevac'dan İstanbul'a gitmek üzere yola çıktı. Yanında biraz para ve bolca sözlü mesajın yanında, Sırp'ların Babiâli'den 1820 Eylül ayındaki talepleri ve Sırp heyetinin tekrar Babiâli ile müzakerelere başlamaları için bir vekaletname vardı. Yıl sonuna gelindiğinde Jovançe hâlâ İstanbul'dan dönmemişti. Sırp heyetinden de herhangi bir ses çıkmamıştı. Bu durum Miloş ve Sırp'ları elbette endişelendiriyordu. Neyse ki Jovançe 1823'ün Epifani Günü'nde⁴⁹ Kragujevac'a yanında bir rapor ve mektupla dönmüştü. Heyet üyeleri hayattaydı. Reis Efendi de heyetin yakında Sırbistan'a döneceğine dair güvence veriyordu. Zira sultan, Sırp'ların sadakatinden şüphe duymuyordu. Jovançe İstanbul'da hem Reis Efendi'nin hem de sadrazamın önüne çıkma fırsatı bulmuştu.⁵⁰ Miloş ise, 12 Şubat 1823'te Reis Efendi'ye başvurarak gönderdiği mesajlar için teşekkür ederken ondan Sırp sorununun çözümü için ricada bulunuyordu.⁵¹

Miloş, Jovançe'nin İstanbul'dan getirdiği mektupları vakit kaybetmeden Rus Dışişleri Bakanı Neselrod'a göndererek kendisinden Sırp sorunu ile ilgili bir kongre düzenlenmesini rica etmişti. Rusya ise böyle bir adımla olayı büyütmek yerine bu süreçte Sırbistan'a barış ve huzurun gelmesini umuyordu. Bu nedenle Rusya yalnızca, Babiâli'yi Sırp'ların itaatleri konusunda ikna etmeye çalışacaktı. Başka bir deyişle Rusya bu problemi büyütmeden çözüme niyetindeydi. Hatta heyetin ilk tutuklandığı dönemde heyet üyeleri arasında kaçma fikirleri ortaya atılmıştı. Ancak Rus Elçi Stroganov, kaçmalarının doğru olmayacağını düşünerek onlara izin vermemişti. Zira Stroganov, Babiâli'nin heyete bir şey yapmayacağı konusunda devlete güvendiğini özellikle belirtiyordu.⁵² Ancak Belgrad'da İstanbul'daki Sırp heyetinin firar ettiğine dair haberler yayılmaya başlamıştı. Bunun üzerine yapılan yazışmalarda böyle bir haberin gerçeği yansıtmadığı ama yine de Miloş'un böyle bir talimat verip vermediğinin de tahkik edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması gerekliliği ifade edilmişti.⁵³

Miloş, heyet meselesini endişeyle takip ederken heyetle yaptığı tüm yazışmalarında Rusya'ya ulaştırıyordu. 10 Aralık 1823'te Miloş, Neselrod'dan aldığı mektupla hem Sırp isteklerinin hem de Sırp heyeti probleminin çözüme kavuşmasına dair inancı tazelenmişti.⁵⁴ Aynı zamanda Babiâli'ye gönderdiği yazılarda Yunanlıların serbestiyet için ittifak yapma çağrısını kabul etmediğini belirterek⁵⁵ sağ olduğu müddetçe fesadın Sırp'lı içinde zuhur etmeyeceğini taahhüd ediyordu.⁵⁶

1824 Nisan ayının başında Sırp heyeti göreve yeni gelen Reis Efendi tarafından resepsiyona davet edilmişti. Heyet için resepsiyon gayet güzel geçmiş ve olumlu izler bırakmıştı. Bu resepsiyonun bir ay kadar sonrası 9 Mayıs'ta Miloş

⁴⁹ 6 Ocak gününe tekbül eden bu gün Hristiyan Ortodokslar tarafından Tanrı'nın insan suretinde yeryüzünde görülmesi dolayısıyla kutlanan bir bayramdır.

⁵⁰ Gavrilović, *Miloš Obrenović*, II, s.140- 141.

⁵¹ Gavrilović, *a.g.e.*, s. 142

⁵² Gavrilović, *a.g.e.*, s. 54, 143, 144.

⁵³ BOA, HAT 838/37779.

⁵⁴ Gavrilović, *Miloš Obrenović* II, s. 152.

⁵⁵ BOA, HAT 1135/45229-B.

⁵⁶ BOA, HAT 1130/45054-P.

İstanbul'dan bir rapor almıştı. Bu raporda, Hristo Dukic ve Hristo Nikolajevic'in beş hizmetkârıyla beraber serbest bırakılacağı ifade ediliyordu. Bu haber Miloş üzerinde çok olumlu bir etki yapmasına rağmen diğer taraftan da biliyordu ki, gönderilecek bu isimler aslında heyetin tatarları ve hizmetçileri konumundaydı. Asıl üst düzey knezlerle ilgili hâlâ bir gelişme yoktu. Heyetin aynı tarihlerde Miloş'a gönderdiği mektupta ise, artık sabırlarının tükendiğini belirterek kendi yerlerine başkalarının gönderilmesini talep ediyorlardı. Nitekim heyet İstanbul'da çok iyi şartlarda yaşamıyordu. Yeterince paraları yoktu ve bu belirsizlik içinde sınırları harap olmuştu. İstanbul'daki durumlarına dair Miloş'a gönderdikleri mektuplarda İstanbul'da kendilerine "sözde" heyet dendiğinden bahsediyorlardı.⁵⁷

Bu süreçte Sırp heyeti meselesi ile ilgili ılımlı tavrını sürdüren Rus politikası neticesinde 15 Mayıs 1824'te Neselrod'dan Miloş'a gelen mektupta Ruslar Miloş'tan Osmanlı Devleti'ne sadakatten ayrılmamalarını nasihat ediyordu. Ayrıca Sırp heyeti meselesi konusunda İstanbul'da bulunan Rus maslahatgüzar Mençaki vasıtasıyla heyetin serbest bırakılması konusunda ricada bulunduğu ifade ediliyordu.⁵⁸

Heyet, tutuklu kaldığı süre boyunca hem Babiâli hem de Miloş tarafından iletişim aracı olarak da kullanılıyordu. Her iki taraf da birbirlerine olan mesajlarını heyet vasıtasıyla iletiyordu. Örneğin, 21 Haziran 1825'te heyet, Babiâli'ye davet edildi ve bir Rus kuryenin Sırbistan'a gelmesinden bahisle Babiâli dışında başka bir ülkeden koruyuculuk talep etmelerinin kabul edilemez olduğu bildirildi. Hatta Babiâli, Belgrad Muhafızı Abdurrahman Paşa'dan Mihail German'ın misyonu konusunda bir rapor göndermesini istemişti. Belgrad muhafızı da, Miloş'tan şu soruların cevabını istemişti: Sırplar hangi devlete tâbi idiler? Bu zamana kadar olduğu gibi sadakatle Babiâli'ye bağlı kalmak istiyorlar mı? Yabancı güçler ve onların kuryeleri Sırbistan'ın üzerinde ne aracılığı yapıyor? Miloş verdiği cevapta Sırpların Rus çarından yalnızca iyilik beklediğini ifade ediyordu.⁵⁹ Aynı dönemlerde Miloş da Belgrad muhafızını İstanbul'daki Sırp heyeti vasıtasıyla Babiâli'ye şikâyet ediyordu. Miloş, Belgrad muhafızının Sırp reayasından birkaç kişiyi hizmetine alarak onların İslama geçmesini sağladığını, dolayısıyla dinlerine müdahale eden Belgrad muhafızının azlinin şart olduğunu ifade ediyordu.⁶⁰

Öte yandan Sırp heyeti İstanbul'daki vaziyetleri hususunda Miloş'a sürekli bildirimde bulunuyordu. 24 Ağustos 1824'te Miloş'a yazdıkları mektupta Vujice'nin bacağının şiştiği ve gözlerinin kapandığını söylüyorlardı. Dimitrije ise zayıflamış ve diğerleri gibi bir deri bir kemik kalmıştı. Knez İlija 3 gün ayakta 10 gün yatakta idi. Sava ve Avram'ın göğsünde ve bacaklarında hastalık vardı. Ve bu kadar adamın bir odada yattığını söylüyorlardı.⁶¹ Miloş ise, İstanbul'a gönderdiği arzuhalde Sırp heyetinin orada görüşmelerini tamamlayıp memleketlerine dönecekleri sırada ortaya çıkan Yunan isyanı nedeniyle hapsedildiğini ve yıllardır hapiste tutulan

⁵⁷ Gavrilović, *a.g.e.*, s. II, 152-156.

⁵⁸ BOA. HAT 1130/4505-4.

⁵⁹ Gavrilovic, *a.g.e.*, II, s. 178-179.

⁶⁰ BOA. HAT. 1113/44774-A.

⁶¹ Gavrilovic, *a.g.e.*, II, s. 159.

heyetin hapsedilmelerinin gerçek sebebini bilmediklerini belirtiyordu. Ayrıca bu heyet üyelerinin buldukları yerde ne kadar rahat olsalar bile Hıristiyan olmaları dolayısıyla kiliseye gitme, ayinlere katılma, günah çıkarma gibi ritüellere icabet edememeleri ve hasta olduklarında da tedavi olamadıkları yönünde şikayetleri vardı.⁶² Uzun bir süredir İstanbul'da mahpus kalan Sırp heyeti için çözüm arayan Miloş, heyetin ya buldukları mekanın değiştirilmesini ya da yerlerine başka knezlerin gönderilmesini teklif etmişti. Buna mukabil Babiâli, gelen bu teklifin kabul edilmesi için tebdil edilecek knezlerin İstanbul'daki knezler ile eşdeğer ve muteber olmaları gerektiğini ifade etmişti. Öte yandan tebdil için İstanbul'a gelecek knezlerin isimlerinin önceden İstanbul'a gönderilmesi gerekiyordu. Zira bu isimlerin gerçekten İstanbul'daki knezlerle eşdeğer olup olmadığının kontrolü Babiâli tarafından yapılacaktır.⁶³ Babiâli ayrıca, İstanbul'daki knezler yerine Miloş'un kardeşlerinden biri, knezlerin oğulları ve bir papazın gelmesini öneriyordu.⁶⁴

Heyet tebdili konusu gündemdeyken Miloş durumla ilgili Babiâli'ye cüretkâr bildirimlerde bulunuyordu. Miloş: "Sırp knezlerinin İstanbul'da tutsak olmasından dolayı devlete isyan etmediğimiz düşünülmesin. Zira Sırp'ların on neferinin eksik olması isyanı engelleyen bir neden değildir. Neden yalnızca Devlet-i Aliyye'ye verdiğimiz sözden dolayıdır" demektedir.⁶⁵ Miloş bu beyanlarına rağmen çok iyi biliyordu ki heyet meselesi konusunda eli zayıf olan taraftı. Bu nedenle bir adım daha atan Miloş 1825 yazında heyete gönderdiği mektupta -ki bu mektubun aynısı riyasete de gönderilmişti- İstanbul'daki Sırp vekillerini memuriyetlerinden azl etmiş olduğunu aynı zamanda hapiste olan vekillerin tahliyesi sağlandıktan sonra yine memuriyetlerinin devam edeceğini veya yerlerine yeni knezler gönderileceğini ifade etmişti.⁶⁶ Miloş'tan gelen bu atağa karşı Babiâli yine fikrini değiştirmemişti. Aynı dönemde Miloş'un gönderdiği mektupta İstanbul'daki vekillerin asiler gibi hapsedildiğini ve kabahatlerinin de ne olduğunu da hâlâ bilmediklerini ifade etmiştir. Bu süre zarfında heyetten bir süre haber alamayan Miloş, bu nedenle Sırp milleti ve kendisinin bu vekilleri kaybolmuş olarak kabul ettiklerini ifade etmişti. Miloş aynı zamanda milletin birkaç knezin tutuklu olmasından dolayı kederli olmadığını, asıl nedenin kendi sadakatlerinden şüphe duyulması olduğunu belirtmişti.⁶⁷ Hayatlarından endişe ettiği knezler için ise İstanbul'a bir adamını göndererek buradaki knezlerin hayatta olup olmadığını, akıllarının yerinde olup olmadığını bizzat görmesini istemiştir. Ayrıca Miloş, vekillerin eşyalarının Patrikhane'de olduğunu, İstanbul'daki karışıklıklar sırasında patrikhanenin yağmalandığını ve belki gönderdikleri mektupların da burada kaybolduğunu tahmin ettiklerini belirtmektedir. Miloş'un bu ifadelerine rağmen Belgrad Muhafızı Abdurrahman Paşa Jovançe'nin İstanbul'a gitmesine bu sefer müsaade etmemiştir.⁶⁸

⁶² BOA. HAT 1123/44938-B.

⁶³ BOA. HAT 1114/44793-Ç.

⁶⁴ BOA. BEO. AYN. d. 611, [s.27]

⁶⁵ BOA. HAT 1114/44793-Ç.

⁶⁶ BOA. HAT 1134/45202-A.

⁶⁷ BOA. HAT 1134/45202-B.

⁶⁸ BOA. HAT 1132/45202-C.

Heyetin tebdili konusunda ise, sultanın izni alınır alınmaz haber Nisan 1825 itibarıyla hem Miloş'a hem de Belgrad Muhafızı Abdurrahman Paşa'ya ulaştırılmıştı. O sırada Djakova İsyanı⁶⁹ ile meşgul olan Miloş için bu haber son derece sevindiriciydi. Miloş bu isyan sırasında kendisine muhalif olan halk kitleleriyle uğraşmaktaydı. Sultandan bu kritik zamanda onayın alınmış olması halkta Miloş'un politikasındaki başarı olarak algılanacak ve halkın üzerindeki olumlu etkisi artacaktı. Bundan ötürü Miloş hiç vakit kaybetmeden Ostrujnica'daki mecliste yeni gidecek heyetin seçimlerine başladı. Ancak bir süre sonra fikrini değiştirdi ve kaza knezlerine 5 Mayıs'ta Kragujevac'ta olmalarını söyledi. Burada tüm kaza knezleriyle birlikte İstanbul'daki Sırp heyeti bir konağa yerleştirilmedikçe Sırbistan'dan yeni bir heyetin gönderilmemesi kararı alındı.⁷⁰ Miloş bu tavrına rağmen biliyordu ki kendisi güçsüz olan taraftaydı ve bu konunun bir an evvel çözülmesi gerekiyordu. Bu nedenle Babıâli'nin emrine riayet ederek tüm Ağustos, Eylül ve Ekim 1825 boyunca, Belgrad muhafızı Abdurrahman Paşa ile sürekli heyet meselesiyle ilgili yazışmıştı. Abdurrahman Paşa bu sorunun çözümü için gerçekten çok çaba sarfediyordu. Ancak ortak bir nokta bulmakta zorlanıyorlardı. Değiştirilecek isimlerden en çok zorlandıkları kişi Vujica Vuličević idi. Zira Türkler ona çok değer veriyorlardı. Abdurrahman Paşa, Vujice'nin yerine ya Vujice'nin oğlunu ya da Miloş'un kardeşi Jevrem Obrenovic'i göndermek istiyordu. Diğer değiştirilecekler için ise Protta Matija Nenadović ve Knez Vasilje Popovic, in isimleri geçiyordu.⁷¹ Bu kararsızlık sürecinde Babıâli de Sırbistan'dan gelecek vekillerin bir müddet daha beklemesi gerektiğini düşünüyordu.⁷²

Babıâli'nin heyet tebdili konusunu geciktirmeye çalıştığı sırada Miloş'un kardeşi Avram ise birkaç kaza knezi ile bir araya gelerek bu meseleyi görüşmüştü. Ancak karar verdikleri isimler İstanbul'a gitmeyi kabul etmeyerek şu şekilde cevap vermişlerdi: "Bizler Devlet-i Aliyye'ye hiçbir zaman hiyanet etmediğimiz halde bizim vekillerimiz dört seneden beri Bostancıbaşı'nın Konağı'nda hapis durumdadır. Bizler de İstanbul'a gittiğimiz takdirde hapsedileceğiz. Bu nedenle bu şekilde hapiste çürümeye razı değiliz".⁷³

Babıâli, heyet tebdili hususunda Miloş'un bir dediğinin diğerini tutmadığını düşünüyordu. Bu nedenle de konu bir türlü çözüme kavuşamıyordu. Bir an evvel yurtlarına dönmeyi bekleyen Sırp heyeti bu konuyu görüşmek üzere Reis

⁶⁹ Djakova İsyanı, Sırp reayası tarafından Miloş yönetimine karşı 1825 Ocak ayında başlayan bir köylü ayaklanması. Burada isyancıların Miloş'tan talepleri vergilerin düşürülmesi ve yetkilerini kötüye kullanan knezlerin değiştirilmesi idi. Bkz. Djakova Buna, [http://srpskaenciklopedija.org/doku.php?id=Ђакова_буна](http://srpskaenciklopedija.org/doku.php?id=Ђакова_буна;), Erişim Tarihi: 1.06.2018; Osmanlı yönetimi, Sırp'ların Miloş'un kötü muamelesine karşı isyan etmeleri hakkında gelen habere de itibar etmemişti. Ancak daha sonra Belgrad ve Niş muhafızlarından gelen yazılar üzerine durumun ciddiyetini anlamıştır. Buna göre, Miloş ile Sırp reayası arasında büyük olaylar yaşanmış ve 5000-6000 civarında reayanın öldüğünü öğrenilmişti. Miloş bu isyanı çıkaranları idam etmişti. Ancak biliniyordu ki bu olay Karayorgi'nin adamları ve Rumların kıskırtması neticesinde ortaya çıkmıştı. Bkz. BOA, BEO. AYN.d, 611 [s. 1]. BOA, BEO.AYN.d, 611, [s. 5].

⁷⁰ Gavrilović, *a.g.e.*, II, s. 164-165.

⁷¹ Gavrilović, *a.g.e.*, II, s. 190.

⁷² BOA, BEO.AYN. d. 611, [s. 75].

⁷³ BOA. HAT. 1116/44806-B.

Efendi'den görüşme talep etmişlerdi. Talepleri kabul olan heyet Reis Efendi'ye dört yıldır hapiste bulduklarını, tebdil için müsaade çıkmasına rağmen hâlâ bu konuda herhangi bir hareket olmadığını, bu konuyla ilgili Miloş'a yazdıkları mektubun da cevabını alamadıklarını ifade etmişlerdi. Bu beyanlar üzerine heyete, Miloş'un tebdil edilmek üzere seçtiği kişilerin İstanbul'daki kişilere göre daha aşağı rütbede olması dolayısıyla Belgrad muhafızının bu kişilerin İstanbul'a gelmesine izin vermediği belirtilmişti. Sürecin uzamasının nedeni buydu. Buna mukabil heyet ise, İstanbul'a gelecek knez bulunamamasının nedeni olarak yıllardır kendilerinin İstanbul'da hapsedilmelerinden dolayı Sırbistan'daki knezlerin İstanbul'a gelmeye korkmuş olabileceklerini gösteriyorlardı. Ayrıca İstanbul'a gelmek için seçilecek knezlerin Sırp'ların 12 knezleri arasından seçileceğini ve bunlardan bazılarının kendilerinden dahi daha rütbeli ve muteber olduklarını belirtiyorlardı. Babiâli ise, özellikle Vujice'nin oğlu ve Miloş'un kardeşinin gelmesi konusunda ısrarcıydı. Şüphesiz bu isimlerin İstanbul'a gelmesi diğer knezlerin de kendilerini emniyette hissetmesine neden olacaktı. Ayrıca Sırp milletinin de İstanbul'daki heyetin mahbus olmadıklarına kanaat getirmesi sağlanacaktı. Yine knezlerle birlikte tutuklu papazın yerine de Belgrad'dan ona muadil bir papaz gelmeliydi.⁷⁴ Babiâli, İstanbul'daki heyetin daha önce nasıl seçilerek İstanbul'a geldilerse, onların yerine gelecek knezlerin de aynı şekilde seçilmesini istiyordu. Seçilecek knezleri tespit edebilmek için İstanbul'dan yazıcı Avram da Belgrad'a gitmişti.⁷⁵ İstanbul yönetimi Belgrad muhafızına eğer Miloş'un İstanbul'a göndereceği isimler İstanbul'daki heyete muadil değilse gönderilmelerine izin verilmemesi talimatı veriliyordu.⁷⁶

Babiâli, Yunan isyanı hala devam ederken Sırp'ların da herhangi bir gaileye tevessül etmemeleri için ihtimam gösterilmesi gerektiğini düşünüyordu. Yunan isyanı sona erene kadar böyle her taraftan itibarlı reayanın tevkif edilmesi devlet usulü olarak kabul edilmişti. Öte yandan Miloş, bu arada kaza knezlerini, papaz ve diğer Sırp ileri gelenlerini toplayarak Belgrad muhafızlığının ortadan kalkacağını, bundan sonra Rusya'ya dua edeceklerini ancak şimdilik Devlet-i Aliyye'yi de unutmamaları gerektiğini öğütlemişti. Miloş'un bu fikirlerinden haberdar olan Babiâli şimdilik Sırp'lara herhangi bir savaş açma durumunun sırası olmadığını ancak bundan böyle Belgrad Muhafızı'nın Miloş'un söylediklerini ya da yaptıklarını hızlı bir şekilde İstanbul'a bildirmesi gerektiği ifade ediyordu.⁷⁷ Dolayısıyla devletin heyet tebdili geciktirmesinin en önemli nedenlerinden biri buydu. Devlet hâlâ ne Miloş'a ne de Sırp'lara güveniyordu. Bu güvensizliğinin nedenleri de Sırbistan'dan aldığı bu haberlerdi.

Hem Babiâli'nin hem de Miloş'un heyet tebdili konusunda fikirleri sürekli değişirken nihayet Ocak 1826 itibariyle Reis Efendi yeni heyet gönderilmesi için acele edilmesini istiyor ve yeni gelecek heyetin konakta kalacaklarını söylüyordu. Böylece Şubat 1826 başında Miloş knezlerle birlikte mecliste toplandı ve

⁷⁴ BOA, BEO.AYN.d. [s. 65-67].

⁷⁵ BOA, BEO. AYN. d. 611 [s. 71].

⁷⁶ BOA, BEO.AYN.d, 611, [s. 27].

⁷⁷ BOA, BEO.AYN.d, 611, [s. 23-25].

gönderilecek knezleri seçti. Bu knezler: Ulusal Mahkeme Reisi Jovan Bobovac, Jagodina'dan Mihailo Jovanović, Rudnik nahiyesinden Tanasko Mihailović, Belgrad'dan Zivko Mihailović, Semendire'den Ranko Mihailović, ve Trnava Manastırından Neofit Iguman idi. Heyete yazıcı olarak ise Djordje Protić seçilmişti. Bu seçimin hemen ardından Belgrad'a giden knezler burada Belgrad muhafızı ve kadiyla görüşmüşlerdi. Ancak İstanbul'a gitmek için yola çıkmamışlardı. Zira İstanbul'daki knezler Fener'deki kendi konaklarına yerleşmeden yola çıkmayacaklarını bir kez daha ifade ediyorlardı. Belgrad muhafızı 7 Şubat'ta İstanbul'dan kabul edildiklerine dair haber gelene kadar knezleri evlerine gönderdi. Açıkça görülyordu ki yeni heyetin üyeleri İstanbul'daki vekillere nazaran çok daha az itibarlı kişilerdi. Zira Babiali özellikle Vujica Vuličević'in oğlu Petar'ı ve Milosav Zdravković'i istemişti.⁷⁸

6. Rusya'nın Meseleye Fiili Müdahalesi

Heyet meselesinin çözüme kavuşması Rusya'nın Osmanlı'ya karşı politikasının değişmesi ve Çar Aleksander'in ölümü sonrası tahta çıkan Nikola'nın tavrı vasıtasıyla gerçekleşmişti.

Nikola tahta gelir gelmez 5 Nisan 1826'da Osmanlı Devleti'ne bir ultimatoma vermişti. Bu ultimatoma içeriğinde şu maddeler vardı:

1. Eflak ve Boğdan'a girmiş olan Türk askeri çıkacak ve Eflak-Boğdan 1821 öncesi statüsüne dönecek.
2. Rusya tarafından belirlenecek bir yere Babîali bir temsilci gönderecek ve Bükreş Anlaşmasının uygulanması üzerine görüşülecek.
3. İstanbul'da tutuklu olan Sırp vekilleri ertelenmeden serbest bırakılacak ve Sırp istekleri görüşülerek karara bağlanacak.⁷⁹

Rusya bu süre zarfında meseleyi yalnızca Sırp heyeti konusuyla sınırlı görmüyordu. Aynı zamanda heyetin İstanbul'a gelmesine vesile olan konuların çözüme kavuşturulmasının da gerekliliğine inanıyordu. Zira heyetin İstanbul'a gelmeden önceki dönemden başlamak üzere Rusya, Sırp meselesinin ve taleplerinin zaten içindeydi.

Aynı dönemde Neselrod'dan Miloş'a gelen mektupta Neselrod, Babîali'ye ultimatoma verildiğini ve isteklerinin arasında Sırp heyetinin serbest kalması şartının da olduğunu söylüyordu.⁸⁰ Bu ultimatoma üzerine 22 Nisan'da Reis Efendi, Sırp heyetini huzuruna çağırarak ertesi gün serbest bırakılacaklarını, İstanbul'da kendi konaklarına yerleşeceklerini ve yeni heyet gelene kadar burada ikamet edeceklerini ifade etmişti. Nitekim 5 Mayıs'ta Miloş, Belgrad Muhafızı Abdur-

⁷⁸ Gavrilović, *a.g.e.*, II, s. 211-212.

⁷⁹ Selim Aslantaş, Osmanlı Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Antlaşması'nın Müzakereleri, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 9/36, 2013, s.s.152; Bartolomeo Kunibert, Srpski Ustanak i Prva Vladavina Miloša Obrenovića, s. 185; Vasilj Popović, *a.g.e.*, s. 69.

⁸⁰ Gavrilović, *a.g.e.*, II, s. 217.

rahman Paşa'dan heyetin serbest kaldığına dair gelen raporu elinde tutuyordu.⁸¹ İstanbul'daki Rus maslahatgüzar Mençaki, ise, Petersburg'a gönderdiği raporda Osmanlı Devleti'nin ultiatom şartlarını kabul ettiğini belirtmişti.⁸²

Aynı yılın Temmuz başında yalnızca Dimitrije Djordjević'e yurduna dönme izni verilmişti.⁸³ Bu iznin çıkmasında kendisine karasevda⁸⁴ teşhisinin konulmasının etkisi vardı.⁸⁵ Nihayet Dimitrije 14 Temmuz'da Kragujevac'a dönmüştü. Miloş, heyetteki Vujica Vuličević ve Sava Ljotić'in de geri dönmesi için uğraşmış ama başarılı olamamıştı..⁸⁶

Osmanlı Devleti cephesinde ise ultiatomun gereklilikleri yerine getiriliyordu. Sultan II. Mahmut bu istekleri kabul etmesinin hemen ardından Eflak ve Boğdan'daki askerlerini geri çekmiş, Babiâli temsilcileri görüşme için Akkerman'a yola çıkmıştı. Sırp heyeti hiç vakit kaybedilmeden serbest bırakılmış ve daha önce belirlenmiş olan Fener'deki kendi konaklarına yerleştirilmişti.⁸⁷ Artık Miloş Rusya'nın desteğini arkasında hissedebiliyordu. Bu güven duygusuyla Babiâli'ye gönderdiği mektupta artık İstanbul'daki Sırp heyetinin bir konakta göz hapsinde dahi tutulmalarını kabul etmediklerini ifade etmekteydi. Ayrıca böyle karışık ve bozuk zamanda Sırp'ların Devlet-i Aliyye'ye sadık kaldığını ve kendilerini Rumlarla ya da Eflâk ve Moldovalılar ile kıyaslamamalarını söylüyordu.⁸⁸

Belgrad muhafızı da artık İstanbul'a gönderilecek knezlerin Belgrad'da toplanması gerektiğini Miloş'a bildirmişti. Belgrad'da muhafızın meclisinde hazır bulunan knezlere ve Miloş'un kardeşine muhafız paşa, kendilerinin Devlet-i Aliyye reayası olmayıp zorba olduklarını ve diğer devletlere iltica ettiklerini söylemişti. Ancak bu devletlerin onları himaye etmeyeceğini ve eğer Osmanlı Devleti'nden merhamet isterlerse bunun kabul edileceğini belirtmişti. Aynı zamanda Belgrad muhafızı bu kişilerin vergilerini dahi vermediklerini iddia etmişti. Bunun üzerine Miloş'un kardeşi devlete olan sadakatlerinin herkes tarafından bilindiğini ifade etmiştir. Belgrad muhafızı ise, gelen knezleri beğenmeyip yenilerinin seçilmesini istiyordu.⁸⁹ Miloş ise, 1826 Ekim ayında Belgrad muhafızına gönderdiği yazıda İstanbul'daki vekillerin artık akıllarını yitirdikleri için bir işe yaramayacaklarını, o nedenle evlerine dönmelerini rica etmişti. Zira Miloş bundan böyle bu knezleri işlere karıştırmayacağını dolayısıyla onların İstanbul'da boşu boşuna tutulduklarını söylemişti.⁹⁰ Nihayet Akkerman Muahedesi'nin hemen ardından İstanbul'daki Sırp heyeti Sırbistan'a döndü. Babiâli'den alınacak yeni ayrıcalıkları görüşmek üzere bu kez ikinci bir heyet İstanbul'a gitti.⁹¹ Bu heyette bulunan Lazar Teodorović ve

⁸¹ Gavrilović, *a.g.e.*, II, s. 221,223.

⁸² Gavrilović, *a.g.e.* II, s. 153-154; BOA, HAT, 1057/43493.

⁸³ BOA, BEO.AYN.d, 611, [s. 75-76].

⁸⁴ Karasevda, melankoli ve lipemani olarak bilinen nöbetli bir psikolojik hastalık olarak tanımlanmaktadır.

⁸⁵ BOA, HAT, 1057/43493.

⁸⁶ Gavrilović, *a.g.e.*, II, s. 234; BOA, HAT. 1057/43493-A.

⁸⁷ Kunibert, *a.g.e.*, s. 185.

⁸⁸ BOA, HAT 1130/45046-N.

⁸⁹ BOA, HAT 1130/45048-F.

⁹⁰ BOA, HAT 1137/45268-D.

⁹¹ Kunibert, *a.g.e.*, s. 197.

Atanasije Mihailović, 1827 itibarıyla İstanbul'a varmıştı bile.⁹² Zira Miloş hemen bu heyet vasıtasıyla Babiâli'ye Sırp sorununu Akkerman Muahedesi'ne göre çözmesi hususunda baskı yapacaktı. Ancak Devlet, başında çok daha büyük problemlerle uğraştığı için Sırp sorununu ertelemişti.⁹³

Sırlar Akkerman Muahedesi ile Babiâli'den 1820 yılından beri talep ettikleri çoğu şeye kavuşmuştu. O zamanki istekleri olan kalıtsal Sırp knezliği Miloş Obrenovic'e verilirken kendi liderlerini seçme hakkı da tanınıyordu.⁹⁴

Babiâli 7 Nisan 1828 tarihinde İstanbul'da bulunan Sırp heyetine Sırbistan'ın iç yönetiminin düzenlenmesi ile ilgili taslak bir hatt-ı şerif sunmuştu. Buna göre;

- Sırp milletinin eskiden olduğu gibi ayinlerini icra etmesine müdahale edilmeyecek ve metropolitleri kendi cinslerinden olarak Patrikhane tarafından seçilecek.
- Knez Miloş'un baş knezliği devam edecek ve bu makam boş kaldığında ise Miloş'un ailesinden Sırp milletini idareye muktedir olacak biri gelecek.
- Sırlardan ticaret etmek isteyenlere Baş knez Miloş tarafından verilecek mürr kağıdı gerekli görüldüğü takdirde sivil ve askeri memurlara gösterilerek ticaret maksadıyla memleket dahilinde gezebilecekler.
- Sırların hastalarının tedavileri için Belgrad muhafızının marifetiyle gereğine göre memleketlerinde hastane ve eğitim ihtiyaçları için okul inşasına izin verilecek.
- Sırların ikamet ettikleri yerlerdeki kale mustahfızları ve bu mahallelerde oturan ehl-i İslamın Sırlara herhangi bir eza ve cefa çekirtmeyerek bundan böyle Sırların içine yerleşen İslam ehli ile Sırların yerlerinden edilmesine izin verilmeyecek.
- Sırlar tarafından idare olunan bazı mukataa ve geçitler ile cizye ve diğer vergiler ilave zamlardan azade olmak üzere bu defa en az 600 bin guruş zam ile toplu olarak her sene Belgrad Muhafızına teslim edilecek.⁹⁵

Netice itibarıyla Yunan isyanı ile başlayan on yıllık süre zarfındaki gelişmeler Sırlara özerkliği getirmişti. 1829 Edirne Antlaşması'nda Rusya sayesinde Osmanlı Devleti'nden birçok konuda ayrıcalık kazanmak için önü açılmış ve Sırlara verilen 1830 fermanı ile de özerkliklerine kavuşmuşlardı.

⁹² Kunibert, *a.g.e.*, s. 198.

⁹³ Vasilj Popović, *a.g.e.*, s. 70.

⁹⁴ Grgur Jaksic, *Akermanska Konvencija Zaključena Izmedju Rusije i Turske*, Beograd, 1911, s. 112.

⁹⁵ Mirjana Marinković, *a.g.e.*, s. 92-97; Arhiv Srbije, Knežeska Kancelarija, XXX, 531.

Sonuç

Sırp ların Etery a ile ilk ve en önemli keşişim noktası Karayorgi idi. I. Sırp isyanı sonrası Belgrad'dan kaçarak Rusya'ya sığınan Karayorgi'yi Rusya bir Sırp lideri olarak kabul etmiyordu. Dolayısıyla Rusya'nın Karayorgi'yi koruyup kolladığını söylemek biraz güçtür. Bu durumun aksine Etery a'nın Karayorgi'ye bakış açısı çok daha farklıydı. Etery a, Karayorgi'nin iyi bir müttefik olabileceğine inanıyordu. Karayorgi halihazırda devlete karşı tekrar ayaklanma fikrinden vazgeçmemişti. Biraz güç toplayıp tekrar Sırbistan'a dönmeyi planlıyordu. Rusya'dan istediği desteği alamaması da onu Etery a'ya daha da yaklaştırmıştı. Etery a ile Karayorgi'nin en önemli ortak noktası ikisinin de planlarının ayaklarının yere basmamasıydı. Rusya'dan da bu noktada ayrılıyorlardı.

Karayorgi'nin Miloş tarafından öldürülmesi elbette Etery a'nın planlarını değiştirmemişti. Zira bu kez Miloş ile ittifak kurmuşlardı. Yukarıda da değ in-diğimiz üzere Miloş da Etery a da birbirlerine hiçbir zaman tam olarak güven-mediler. Özellikle Miloş, devlete isyan etmek için henüz şartların oluşmadığını ve erken olduğunu düşünüyordu. Zira Sırp isyanları süresince durumdan bolca ders çıkarmıştı. Burada Miloş'un Etery a ile ittifak kurmuş gibi görünmesindeki tek amaç Etery a'yı karşısına almamaktı. Yoksa baştan itibaren zaten onların planlarını uygulamaya niyeti yoktu. Dolayısıyla Yunan isyanı başladığında Miloş'un fiilen hiçbir yardımı olmamıştır. Ancak elbette bu isyanın, Miloş'a ve Sırp milletine zararı dokunmuştu. Babiâli, Miloş'un Etery a ile yaptığı yazışma-lardan haberdardı. Ve ciddi ciddi Sırp ların isyana dahil olma endişesini taşıyordu. Tam bu ortamda Sırp heyetinin İstanbul'a gelmesi Babiâli için büyük bir şanstı. Ancak Babiâli'nin bilmediği bir şey vardı. O da Miloş'un o dönemde devlete isyan etme gibi bir niyetinin olmamasıydı. Miloş artık devletle yapılacak silahlı bir mücadeleye inanmıyor ve silahlı mücadelenin aksine diplomatik yollardan isteklerine kavuşma arzusu taşıyordu. Nitekim öyle de yaptı. İyi bir politikacı olmamakla birlikte iyi bir diplomat olan Miloş, Sırp heyetinin İstanbul'da tutuklu olduğu süreci ileri görüşlülüğü ile iyi yönetmişti. Sırbistan'da halkın kendisine karşı muhalefetine rağmen Sırp isteklerini gerçekleştirmeyi bilmişti. Başka bir deyişle halkın desteğini arkasına almadan halkına özerkliğı getirmeyi bilmişti.

Osmanlı Devleti cephesi de başlangıçta öngörülü davranmış ve süreci iyi değerlendirmişti. Sırbistan'daki barış ortamını korumak adına Sırp heyetini tutuklama fikri iyi bir adımdı. Hem de muhtemeldir ki bu fikir daha heyet İstanbul'a gelmeden önce Babiâli tarafından planlanmıştı. Ancak her iki tarafın başarılı politikalarına rağmen şans Sırp ların yana olmuştu. Ve süreç Sırp larla önce Akkerman Muahedesi ardından Edirne Antlaşması ve 1830 fermanyıyla Sırp larla özerkliğı getirmişti.

Abstract

The Effects of Greek Rebellion on Serbia and Problem of the Serbian Deputies in Istanbul

The Serbians, who had rebelled against the Ottoman Empire twice in 1804-13 and 1815, were regarded by the government as potential rebels during the Greek uprising. The fact that the Ottoman Empire knew the relationship between Serbian Knez (Prince) Miloš and Filik-i Etery a further supported this view. Accordingly, the Serbian delegation, who went to Istanbul to convey Serbian demands just before the Greek rebellion, became a trump card for the Ottoman Empire against the potential Serbian uprising and was arrested in Istanbul. Not knowing even what their crime was, the delegation stayed imprisoned in Istanbul for almost five and a half years, and the situation turned into almost a diplomatic crisis within this period. Russia, involving in the process, included the condition of releasing the Serbian Delegation in Istanbul into the Ultimatum which would later lead to the Treaty of Akkerman. Briefly the Ottoman Empire kept the Serbians under control with a clever policy but the process came to an end in favor of Serbians due to Russian intervention.

Keywords: Ottoman Empire, Serbians, Miloš Obrenović, Greek Uprising, Treaty of Akkerman, Aleksandrović Stroganov.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BOA, HAT, 1354/52927-A; 44927-D; 838/37779; 1135/45229-B; 1057/43493; 1057/43493-A; 1113/44774-A; 1113/44774-A; 1114/44793-Ç; 1130/4505-4; 1123/44938-B; 1116/44806-C; 1116/44806-B; 1126/45023-A; 1128/45037-C; 1129/45044; 1134/45202-A; 1134/45202-B; 1132/45202-C; 1130/45046-I; 1130/45046-N; 1130/45048-F; 1130/45054-P; 1137/45268-D; 1133/45229-B; 1137/45268-B.

BEO.AYN.d. 611.

Araştırma Eserleri

Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, İstanbul, 1309.

Aslantaş, Selim, "Sırp İsyancılarına Giden Yool (1788-1804)", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, III, 2005, s. 115-145.

Aslantaş, Selim, "Osmanlı Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Antlaşması'nın Müzakereleri", *Uluslararası İlişkiler*, 9/36, 2013, s.149-169.

Börekçi, Mehmet Çetin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sırp Meselesi*, İstanbul, 2001.

- Duran, Nurbanu, *Vak'a-yı Hayret-nüma (1802-1849)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011.
- Gavrilovic, Mihail, *Miloş Obrenović*, I, Beograd, 1908.
- Gavrilovic, Mihail, *Miloş Obrenović*, II, Beograd, 1909.
- Jaksic, Grgur, *Akermanska Konvencija Zaključena Izmedju Rusije i Turske*, Beograd, 1911.
- Kunibert, Bartolomeo, *Srpski Ustanak i Prva Vladavina Miloša Obrenovića*, Beograd, 1988.
- Marinkovic, Mirjana, *Turska Kancelarija Knez Miloša Obrenovića (1815-39)*, Beograd, 1999.
- Özkan, Ayşe, *Miloş'tan Milan'a Sırp Bağımsızlığı*, İstanbul, 2011.
- Örenç, Ali Fuat, *Balkanlarda İlk Dram Unuttuğumuz Mora Yürükleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, İstanbul, 2011.
- Pavlovitch, Stevan, *Serbia: The History Behind the Name*, London, 1988.
- Popovic, Vasilj, *Evrope i Srpske Pitanje u Periodu Oslobođenja 1804-1918*, Beograd, 1940.
- Ranke, Leopold von, *Srbija i Turska na Devetnaedtom Veku*, Beograd, 1892.
- Stojancevic, Vladimir, "Knez Miloševa Shvatanja Srpsko-Grčke Saradnje Pro-tiv Osmanskog Carstva", Saradnja Izmedju Srba i Grka za Vreme Svojih Oslobodilačkih Pokreta 1804-13, Grčki-Srpski Simpozijum, Seperat 1979.
- Vasic, Pavle, "İpsilantijev Korpus i Srbi", *Zbornik Istorijskog Muzeja Srbija*, Beograd, 1973.